

WITOLD CHMIELEWSKI
Akademia Ignatianum
w Krakowie

DOI: 10.17460/PHO_2018.1_2.13

**SEMINARIUM W ZAKŁADZIE HISTORII
NAUK SPOŁECZNYCH, OŚWIATY I ORGANIZACJI
NAUKI W INSTYTUCIE HISTORII NAUKI
IM. LUDWIKA I ALEKSANDRA BIRKENMAJERÓW
POLSKIEJ AKADEMII NAUK W WARSZAWIE**

W 2017 roku „Przegląd Historyczno-Oświatowy” (podtytuł: „Kwartalnik Związku Nauczycielstwa Polskiego poświęcony dziejom oświaty i wychowania”) obchodził siedemdziesiąt lat swojego istnienia. Z tej okazji w siedzibie Zakładu Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki, kierowanym przez prof. nadzw. dr hab. Joannę Schiller-Walicką, zastępcę dyrektora IHN PAN, 22 lutego 2018 r. odbyło się seminarium naukowe pod przewodnictwem prof. dr hab. Kaliny Bartnickiej pt. *Kwestia nauczycielska na łamach „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”. Na siedemdziesięciolecie czasopisma*. Referat podejmujący te zagadnienia wygłosiła dr Teresa Gumuła z Uniwersytetu Jana Kochanowskiego w Kielcach, badaczka dziejów „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” i autorka kilku publikacji dotyczących tego czasopisma¹. W swoim wystąpieniu najpierw przeanalizowała dzieje periodyku w latach 1947–2017 na tle polskiego czasopiśmiennictwa pedagogicznego, ze szczególnym uwzględnie-

¹ T. Gumuła, *Czterdzieści pięć lat „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2003, nr 3–4, s. 5–10; też, *Aktywność wydawnicza Związku Nauczycielstwa Polskiego (1905–2015)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2015, nr 3–4, s. 72–98; też, *Profesor Marian Walczak – redaktor naczelny „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” w latach 1988–2016*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2017, s. 77–87; T. Gumuła, S. Majewski, *Badania Profesora Stanisława Mauersberga (1924–2012) nad szkolnictwem w Polsce w XX stuleciu*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2016, nr 3–4, s. 180–195; T. Gumuła, J. Nowak, *Bibliografia zawartości „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” za lata 2007–2017*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2017, nr 3–4. Na temat „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” i jego redaktorów naczelnych pisali także inni autorzy, por. W. Chmielewski, *70 lat „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2017, nr 3–4, s. 21–22; W. Theiss, *Listy Jana Hulewicza do Ryszarda Wroczyńskiego z 1959 roku*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2017, nr 3–4, s. 45–46.

niem roli jego pierwszego redaktora naczelnego prof. dr. hab. Jana Hulewicza. Następnie zapoznała zebranych ze strukturą „Przeglądu” (układ treści, objętość, nakład, materiały ilustracyjne, cena, wydawcy – drukarnie: Nasza Księgarnia w Warszawie, Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo PAN we Wrocławiu, Instytut Technologii Eksploatacji w Radomiu, Wydawnictwo Pedagogiczne Związku Nauczycielstwa Polskiego w Kielcach). Omówiła rolę redaktorów naczelnych i ich udział w kształtowaniu profilu i utrzymaniu wysokiego poziomu naukowego czasopisma (Jan Hulewicz, Ryszard Wroczyński, Marian Walczak) oraz wskazała na problemy kształcenia i doskonalenia nauczycieli od lat powojennych do 1989 roku (instytucje, ludzie, ideologia, treści, formy i metody kształcenia) i przemiany modelu kształcenia w latach 1990–2017 (problemy organizacyjne, programowe i strukturalne). Ukazała też rolę historii wychowania w edukacji nauczycieli. Podkreśliła, że w podejmowanych na łamach czasopisma zagadnieniach często pojawiała się tematyka, którą należy określić jako „portret własny” nauczyciela: pamiętniki, wspomnienia i biografie, a także działalność szkolna i pozaszkolna. Po transformacji profil periodyku uległ wyraźnemu rozszerzeniu o problematykę dziejów szkolnictwa polskiego na obczyźnie, zwłaszcza w środowiskach polonijnych.

Zaznaczyła, że czasopismo zwraca uwagę na sporządzanie bibliografii zawartości swoich numerów na przestrzeni całego okresu istnienia², co jest później wielce pomocne w badaniach nad dorobkiem nauczycielstwa polskiego.

Otwierając i zarazem inicjując dyskusję nad wygłoszonym referatem, prof. Kalina Bartnicka stwierdziła, że „Przegląd Historyczno-Oświatowy” od samego początku swojego istnienia spełniał bardzo ważną rolę w środowisku historyków wychowania. Na jego łamach publikowali znakomici teoretycy i praktycy. Związani z nim byli lub nadal są: Łukasz Kurdybacha, Ryszard Wroczyński, Stanisław Mauersberg Marian Walczak, Józef Miąso, Karol Poznański i wielu innych znanych profesorów. W czasopiśmie dominowały – w przeciwieństwie do „Rozpraw z dziejów oświaty i wychowania” – niewielkie, przeważnie kilkunastronicowe formy przekazu naukowego. Periodyk odznaczał się szybkim obiegiem informacji, podejmowaniem tematów nurtujących w danym okresie środowisko historyków wychowania, niekiedy drażliwych, budzących żywą polemikę. Stwierdziła, że wielką wartością pisma było docieranie z treściami historyczno-oświatowymi do nauczycieli i rozbudzanie ich własnych zainteresowań przeszłością zawodową, regionu czy też ciekawymi, a nieznanymi szerzej pedagogami i działaczami oświatowymi. To chyba od początku było zamierzeniem redaktorów: wciągać nauczycieli do współpracy, budzić zainteresowania naukowe. Nieduże objętościowo artykuły, wspomnienia, biografie ułatwiały decyzje

² J. Marciniak, *Bibliografia zawartości dwudziestu roczników „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” 1947–1977*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1978, nr 2, s. 265–328; I. Czarnecka, K. Poznański, *Bibliografia „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” za 60 lat działalności wydawniczej (1947–2007)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2007, nr 4; T. Gumuła, J. Nowak, *Bibliografia zawartości...*, s. 239–282.

o zabraniu głosu. Poza tym czasopismo stanowiło bardzo ciekawe forum, na którym dochodziło do łączenia spraw o zasięgu regionalnym z kwestiami ogólnymi.

Należy też zauważyć, że periodyk ukazujący się już tyle dziesięcioleci jest świetnym polem badań nad zainteresowaniami czytelnickimi, podejmowanymi wątkami treściowymi, a także „podejściami” interpretacyjnymi. Istnienie pisma to również zasługa ZNP – chociaż to znacznie szersze zagadnienie. W okresie popaździernikowej „odwilży”, kiedy zmierzano do reaktywowania czasopisma, prowadzono rozważania nad profilem jego działalności, odbyła się wśród pedagogów dyskusja na temat miejsca Łukasza Kurdybachy i Bogdana Suchodolskiego w środowisku. Oznaczała ona również debatę na temat roli historii wychowania w naukach pedagogicznych, a w konsekwencji i usytuowania w nich czasopiśmiennictwa historycznooświatowego.

W „Przeglądzie Historyczno-Oświatowym” na bieżąco prowadzono kronikę i bibliografię publikacji z dziejów oświaty i wychowania (Janina Marciniak). Przez pewien okres szczególnie wiele uwagi poświęcano tajnemu nauczaniu. Publikowanie na łamach „Przeglądu” było zawsze dużym wyróżnieniem i nobilitacją. Należy też wspomnieć, że czasopismo najdłużej finansował i czyni to konsekwentnie do dziś Związek Nauczycielstwa Polskiego, a przez większy okres jego istnienia było ono zawsze ściśle związane z jego Zarządem Głównym oraz działającymi przy nim komisjami. Prof. Kalina Bartnicka sformułowała niezwykle interesującą myśl, z której wynikało, że chociaż w ogólnym zarysie przyczynę zlikwidowania periodyku pod koniec lat czterdziestych interpretuje się jako polityczną, stanowiącą konsekwencję nadciągającego stalinizmu, to jednak nadal pozostaje otwarte pytanie, dlaczego prof. Janowi Hulewiczowi zabrano czasopismo? Gdzie tkwiła rzeczywista i konkretna istota problemu? W tym czasie w Warszawie „rządził” nie prof. Łukasz Kurdybacha, lecz mgr Michał Szulkin. On wyznaczał pewne normy postępowania, kierunki działania i ustalał, co jest dobre, a co złe. Szulkin zaatakował prof. Łukasza Kurdybachę i pewnie znakomity historyk wychowania poniósłby tego konsekwencje, gdyby nie ratunek, który przyszedł z najmniej spodziewanej strony – sowieckiego profesora, który wziął w obronę uczonego przed gorliwym agitator³.

Prof. Kalina Bartnicka zwróciła także uwagę na niebywałą energię prof. Jana Hulewicza i jego umiejętność załatwiania i rozwiązywania spraw zdawałoby się niewykonalnych. Było to możliwe m.in. dzięki temu, że Profesor miał zawsze dobry kontakt z osobami podejmującymi decyzje, prowadził też niezwykle rozległą korespondencję.

Nawiązując do wypowiedzi prof. Kaliny Bartnickiej na temat M. Szulkina i jego ówczesnej roli w świecie nauki, dr hab. prof. AIK Witold Chmielewski

³ Szerzej atmosferę tamtych lat w warszawskim środowisku historyków przedstawiła prof. K. Bartnicka w opublikowanym ostatnio artykule pt. *Profesor Tadeusz Manteuffel i Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego. Środki kształcące i wychowawcze w latach pięćdziesiątych XX wieku*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki” 2017, nr 2, s. 155–165.

poinformował, że to właśnie ten propagator nowych wartości ideologicznych sporządził recenzję wydawniczą jednostronnie wydrukowanego, ale nigdy później nie wydanego (w zapowiadanej nakładzie 3 tys. egzemplarzy⁴), ostatniego w latach czterdziestych numeru „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”. Brzmiała ona następująco: *Materiał zebrany przez redaktora „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” pomimo swej jednostronności politycznej (zbyt mało uwzględnia działaczy oświatowych i nauczycieli o światopoglądzie lewicowym, brak na przykład życiorysu wybitnego działacza lewicy nauczycielskiej] Henryka Szulca), posiada jednak dużą wartość i można wydrukować z zastrzeżeniem od wydawnictwa, że materiał ten zebrano w [latach] 1945–1947 i wymaga dalszych uzupełnień. Proponuję następujące zmiany według załączonych stron korektowych⁵. Autor recenzji podał strony: 11, 32, 90, 92, 125, 127, 226, 370, 372, na których należało dokonać zalecanych zmian (skreśleń, zastąpienia jednych wyrazów innymi)⁶. Trudno jednak dokładnie ustalić, o jakie zmiany chodziło, ponieważ nie natrafiono na wspomniany egzemplarz korektorski. Należy też nadmienić, że uwagi recenzenta są bardzo podobne do treści przedmowy zamieszczonej w recenzowanym „Przeglądzie Historyczno-Oświatowym”, datowanym na 1949 rok: *Zebrane w niniejszym zeszycie materiały biograficzne zmarłych w okresie wojny nauczycieli i działaczy oświatowych nie są kompletne i posiadają poważne luki. Brak nazwisk takich jak np. Henryk Szulc, Bronisław Marzysz i wielu innych zasłużonych lewicowych działaczy nauczycielskich i oświatowych; niewystarczająco też oświetlone zostały ich poglądy pedagogiczne i działalność. Traktując jako zbiór materiałów źródłowych, zgromadzonych przez Redakcję „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” w latach 1945–47 Instytut Wydawniczy „Nasza Księgarnia” pragnie w najbliższej przyszłości przygotować II wydanie i prosi o nadsyłanie wszelkich materiałów, uwag i spostrzeżeń⁷. Jak wiadomo, nie opublikowano jednak zapowiadanego drugiego wydania tego numeru czasopisma. Szkoda – faktycznie byłby to szósty numer „Przeglądu”.**

Rozpatrując kwestię pierwszych lat istnienia pisma, nie sposób nie zwrócić uwagi na wielkie zasługi w redagowaniu jego pierwszych numerów – obok prof. J. Hulewicza – innego znakomitego krakowskiego profesora – Henryka Barycza. Był on stałym współpracownikiem „PHO” i można rzec nieformalnym zastępcą redaktora naczelnego.

Ogromne, wciąż mało znane i niedoceniane zasługi dla „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” położyła dr Wanda Delawska, bardziej znana po

⁴ W. Chmielewski, *70 lat...*, s. 9–23.

⁵ Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie (dalej: BNPAUiPAN), Dział Zbiorów Specjalnych (dalej: DZS), sygn. 10392, M. Szulkin, *Uwagi recenzyjne Nru 5 „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”*, 4 marca 1949 roku, k. 140. Faktycznie był to piąty z kolei numer „PHO”, chociaż na okładce tego egzemplarza (przygotowywanego do druku w 1949 r.) widnieje napis: *rok I, nr 2*, por. Internet, (dostęp: 19.01.2018 r.), dostępny: www.pho.znp.edu.pl, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1949, nr 2.

⁶ BNPAUiPAN, DZS, sygn. 10392, M. Szulkin, *Uwagi recenzyjne...*

⁷ Internet, (dostęp: 19.01.2018 r.), dostępny: www.pho.znp.edu.pl, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1949, nr 2, s. 5.

powtórny zamążpójściu jako Wyrobkowa-Pawłowska, wieloletni sekretarz redakcji. Stanowisko to objęła po Wandzie Ferens. W. Wyrobkowi-Pawłowska, o zainteresowaniach naukowych zbliżonych do prof. Ryszarda Wroczyńskiego, szczególnie blisko współpracowała z nim w zakresie wydawania „Przeglądu”. Prof. Stanisław Mauersberg, który dobrze ją znał, wspominał, że była ona prawdziwym mózgiem czasopisma. Załatwiała wszystko: kwestie techniczne, finansowe, a jak trzeba było, to zajmowała stanowisko także w sprawach merytorycznych. Fakt ten znajduje potwierdzenie w bogatej wymianie listów W. Wyrobkowej-Pawłowskiej z Janem Hulewiczem i różnorodnej korespondencji innych członków redakcji⁸. O tym, że stanowiła podstawowe ogniwo redakcji, mówili też wielokrotnie prof. Józef Miąso i prof. Wiesław Theiss. Sylwetka Wandy Wyrobkowej-Pawłowskiej i jej rola w „Przeglądzie” wymaga odrębnego, dogłębnego opracowania.

Szczególne rolę w dziejach „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” odegrał prof. Stanisław Mauersberg. Ten znakomity historyk oświaty i wychowania przez dłuższy okres był wprawdzie tylko członkiem redakcji, a jej sekretarzem jedynie przez 5 lat, ale jednak przez ostatnich kilkanaście lat swojego życia niezwykle mocno związał się z periodykiem i wywarł na jego działalność duży wpływ. Regularnie, co tydzień lub co dwa tygodnie, w każdy wtorek pojawiał się w redakcji. To on utrzymywał kontakt z autorami, był pierwszym recenzentem nadsyłanych tekstów i tym, który od razu kwalifikował je do druku lub odsyłał autorowi do poprawki, względnie proponował odrzucenie. Ostateczne decyzje zapadały zawsze pod kierownictwem redaktora naczelnego prof. Mariana Walczaka i przy zasadniczym udziale prof. Stanisława Mauersberga, a także sekretarza redakcji Tadeusza Suberlaka. Gdy zachodziła taka potrzeba, prof. Mauersberg kierował proponowane do druku artykuły do recenzentów zewnętrznych, zawsze do tych zadań wybierając najlepszych znawców danej dziedziny wiedzy w kraju. Profesor Mauersberg przejawiał też wiele troski o dobór autorów prezentujących w swoich artykułach wysoki poziom naukowy. Szczególnie popierał młodszych pracowników naukowych, wychodząc z założenia, że stwarzanie im możliwości publikowania w „Przeglądzie” jest podstawowym obowiązkiem wszystkich członków redakcji.

Zrezygnował z funkcji sekretarza „Przeglądu” pod koniec 2011 r., gdy zaczął czuć się coraz gorzej. Bolało go kolano, miał trudności z chodzeniem. Choroba szybko pogłębiała się i przybierała kolejne fazy. Troszcząc się o dalszy rozwój czasopisma i pozyskania nowych autorów, profesor udzielał członkom redakcji wielu ważnych i praktycznych rad, których realizacja do dziś przynosi „Przeglądowi” wiele korzyści i czyni go czasopismem wyróżniającym się spośród innych.

W wolnej Polsce czasopismo miało przez pewien czas problemy finansowe, którym czoła dzielnie stawiali prof. M. Walczaki i prof. S. Mauersberg. Starania o przetrwanie absorbowwały wiele czasu i wysiłków oraz stwarzały poczucie niepewności. Dopiero ponowny, solidny mecenat Zarządu Głównego ZNP spowodował, że sytuacja finansowa periodyku stała się stabilna. Warto wspomnieć,

⁸ BNPAUiPAN, DZS, sygn. 10217.

że prezes ZNP Sławomir Broniarz na co dzień interesuje się jego działalnością, a samo pismo stara się sprostać wszystkim wymogom formalnym, znajduje się na liście ERIH i ma 10 punktów. Jest też notowane w różnych prestiżowych rankingach.

W trakcie seminarium głos w dyskusji zabrała prof. nadzw. dr hab. Joanna Schiller-Walicka, która przypomniała, że w Polskiej Akademii Nauk były w latach pięćdziesiątych odgórne zalecenia dotyczące kierunków rozwoju polskiej pedagogiki i historii. Fakt ten nie ułatwiał badań naukowych, a wręcz przeciwnie – często je ograniczał.

Nie zabrakło też wypowiedzi przedstawiciela najmłodszego pokolenia historyków, np. dr. Andrzeja Skalimowskiego, który wyraził pogląd, że interesujące źródła na temat „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” są zapewne przechowywane w Archiwum Akt Nowych w zespole akt PZPR, a zwłaszcza w dokumentach obejmujących sygnatury dotyczące kultury, propagandy, oświaty czy też kontroli prasy i wydawnictw. Analiza zgromadzonych tam dokumentów z pewnością rzuci nowe światło na dzieje zasłużonego czasopisma.

Następnie uczestnicy spotkania podziękowali kierownictwu Zakładu Historii Nauk Społecznych, Oświaty i Organizacji Nauki w Instytucie Historii Nauki im. L. i A. Birkenmajerów PAN w Warszawie i prof. Kalinie Bartnickiej za zorganizowanie seminarium. Wyrażono też uznanie dla dr Teresy Gumuły za wygłoszenie interesującego referatu, który niewątpliwie wzbogacił wiedzę na temat „Przeglądu”.

W podsumowaniu obrad seminarium prof. Kalina Bartnicka stwierdziła, że należy kontynuować i rozwijać badania nad piękną i szeroko zakrojoną pod względem podejmowanej problematyki działalnością „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”. Opierając się na długoletniej obserwacji dokonań czasopisma, sugerowała, aby w dalszych pracach nad dziejami periodyków porównywać rozpatrywane w nim zagadnienia w dziesięcioletnich okresach. Poglądy na dany temat zależały bowiem często od dziesięciolecia, w którym je analizowano i publikowano. Na przykład wspomnienia powojenne nauczycieli i relacje przedstawicieli tej samej grupy zawodowej z lat późniejszych ogłaszane po 1990 r. są w wielu wypadkach zupełnie inne w swej treści. Jak więc widać, zdania na temat oceny pięćdziesięciu lat powojennej oświaty są bardzo różne nawet wśród samych nauczycieli⁹. Profesor Bartnicka wyraziła też przekonanie, że „Przegląd” to także bardzo dobre miejsce dla zaprezentowania szeroko pojętej problematyki szkół podstawowych z całej Polski, zwłaszcza z regionów odleglejszych od dużych centrów kultury.

⁹ O tym, że istotnie zdania na temat szkolnictwa są wśród nauczycieli podzielone, świadczą bardzo interesujące wspomnienia 66 nauczycieli emerytów (51 kobiet i 15 mężczyzn) zebrane w całej Polsce w 2000 roku, zamieszczone w pozycji *Pożegnanie ze szkołą. Spojrzenie wstecz nauczyciela emeryta* (oprac. W. Chmielewski, S. Mauersberg, M. Walczak, Piotrków Trybunalski, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, 2012). Zinterpretował te opinie we wstępie prof. Stanisław Mauersberg, por. tamże, s. 11–13.

BIBLIOGRAFIA

Bartnicka K., *Profesor Tadeusz Manteuffel i Instytut Historyczny Uniwersytetu Warszawskiego. Środki kształcące i wychowawcze w latach pięćdziesiątych XX wieku*, „Analecta. Studia i Materiały z Dziejów Nauki” 2017, nr 2.

Biblioteka Naukowa Polskiej Akademii Umiejętności i Polskiej Akademii Nauk w Krakowie, Dział Zbiorów Specjalnych, sygn. 10217, 10392.

Chmielewski W., *70 lat „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2017, nr 3–4.

Czarnecka I., Poznański K., *Bibliografia „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” za 60 lat działalności wydawniczej (1947–2007)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2007, nr 4.

Gumuła T., *Aktywność wydawnicza Związku Nauczycielstwa Polskiego (1905–2015)*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2015, nr 3–4.

Gumuła T., *Czterdzieści pięć lat „Przeglądu Historyczno-Oświatowego”*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2003, nr 3–4.

Gumuła T., *Profesor Marian Walczak – redaktor naczelny „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” w latach 1988–2016*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2017, nr 3–4.

Gumuła T., Majewski S., *Badania Profesora Stanisława Mauersberga (1924–2012) nad szkolnictwem w Polsce w XX stuleciu*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2016, nr 3–4.

Gumuła T., Nowak J., *Bibliografia zawartości „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” za lata 2007–2017*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2017, nr 3–4.

Internet, (dostęp: 19.01.2018 r.), dostępny: www.pho.znp.edu.pl, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1949, nr 2.

Marciniak J., *Bibliografia zawartości dwudziestu roczników „Przeglądu Historyczno-Oświatowego” 1947–1977*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 1978, nr 2.

Na przełomie. Antologia relacji nauczycieli i uczniów z lat 1944–1956, cz. III, oprac. S. Mauersberg, M. Walczak, Radom, Wydawnictwo i Zakład Poligrafii Instytutu Technologii Eksploatacji w Radomiu, 1966.

Pożegnanie ze szkołą. Spojrzenie wstecz nauczyciela emeryta, oprac. W. Chmielewski, S. Mauersberg, M. Walczak, Piotrków Trybunalski, Uniwersytet Jana Kochanowskiego w Kielcach Filia w Piotrkowie Trybunalskim, Polskie Towarzystwo Pedagogiczne, 2012.

Theiss W., *Listy Jana Hulewicza do Ryszarda Wroczyńskiego z 1959 roku*, „Przegląd Historyczno-Oświatowy” 2017, nr 3–4.

Seminar in The Division of the History of Social Sciences, Education and Organisation of Science in the Institute of the History of Science named after Ludwik and Aleksander Birkenmajer of the Polish Academy of Sciences in Warsaw

Summary

On 22nd February 2018, on the occasion of the seventieth anniversary of “Historical-Educational Review”, a scientific seminar was organized in the seat of The Division of the History of Social Sciences, Education and Organisation of Science. The seminar was led by prof. dr hab. Kalina Bartnicka under the title: Teaching issues in “Historical-Educational Review” marking the seventieth anniversary of the journal. Dr Teresa Gumuła, the Jan Kochanowski University of Kielce, a scholar researching the history of “Historical-Educational Review”, presented a paper which tackled those issues. Prof. Kalina Bartnicka enriched the session sharing her interesting recollections. She mentioned the situation which prevailed in the environment of historians of education. A special attention was drawn to the fact of difficulties connected with the attempt to publish the last copy of “Historical-Educational Review” just before the journal was eliminated in the 1940s. Moreover, significant editorial roles of dr Wanda Wyrobkova-Pawłowska and prof. Stanisław Mauersberg were recalled.

Keywords: significance, activity, cooperation.